ROCZNIKI NAUK SPOŁECZNYCH
Tom 5(41), numer 1 – 2013

MAŁGORZATA SŁODOWA-HEŁPA

INTELIGENTNA SPECJALIZACJA POLSKICH REGIONÓW WARUNKI, WYZWANIA I DYLEMATY

WSTĘP

Od ponad dwóch lat debaty dotyczące przyszłego rozwoju regionów zdominowało hasło *smart specialization*, czyli inteligentnej specjalizacji, której zasadniczym celem jest optymalne wykorzystanie różnorodności potencjału rozwojowego krajów i regionów UE poprzez możliwie najlepsze dopasowanie rozwoju nauki i edukacji do specyficznych uwarunkowań społeczno-gospodarczych. Według Dyrekcji Generalnej ds. Polityki Regionalnej Komisji Europejskiej (KE) taka specjalizacja może zapewnić wzrost konkurencyjności regionów, a w rezultacie ich szybszy rozwój. Dlatego w ramach *Unii innowacji*, jednego spośród 7 projektów przewodnich strategii *Europa 2020*, zakładającej inteligentny i zrównoważony rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu, kraje członkowskie wezwane zostały do rekonstrukcji swoich krajowych i regionalnych systemów badań, rozwoju i innowacji, a także do korekty wcześniej już wdrażanych regionalnych strategii innowacji (RIS), właśnie w kierunku tzw. inteligentnej specjalizacji[1].

W praktyce, przy wymogu tzw. warunków *ex-ante*, założonych w art. 86 *Rozporządzenia ogólnego* oraz w projekcie *Wspólnych Ram Strategicznych*, zalecenie przygotowania przez regiony strategii inteligentnej specjalizacji stało się dla nich obligatoryjne, ponieważ w perspektywie planistycznej i finansowej

Dr hab. MAŁGORZATA SŁODOWA-HEŁPA, prof. UEP, p.o. Kierownika Katedry i Historii Ekonomii, na Wydziale Ekonomicznym Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, adres do korespondencji: al. Niepodległości 10, 61-875 Poznań, e-mail: m.slodowa-helpa@ue.poznan.pl

[1] *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, Komunikat Komisji KOM, Bruksela 3.03.2010; *Unia innowacji – nowy program w ramach strategii Europa 2020,* http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/tajani/hot-topics/innovation-union/index_pl.htm [data dostępu: 20.01.2012].

2014-2020 będzie podstawą alokacji funduszy przeznaczonych na realizację w ramach Programów Operacyjnych (PO) celu 1. polityki spójności UE[2].

Nic więc dziwnego, że i w Polsce inteligentna specjalizacja znalazła swoje miejsce w nowych długo- i średniookresowych centralnych dokumentach strategicznych[3], a w *Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki* zostały nakreślone jej *Krajowe Ramy Strategiczne*[4]. Stała się ona też przedmiotem wielu konferencji, debat oraz konsultacji społecznych związanych z przygotowaniem *Założeń Umowy Partnerskiej 2014-2020*[5] oraz programów operacyjnych, zwłaszcza *PO Inteligentny Rozwój, PO Wiedza, Edukacja, Rozwój, PO Rozwój Polski Wschodniej,* a także identyfikacją inteligentnych specjalizacji województw oraz z aktualizacją ich strategii rozwoju, w tym RIS, w większości nieodpowiadających już na nowe wyzwania.

Równolegle ukazywało się wiele opracowań naukowych oraz publicystycznych, propagujących ideę i potrzebę tworzenia strategii RIS, a także materiałów o charakterze metodycznym, dotyczących m.in. procedur i technik identyfikacji inteligentnych specjalizacji[6]. Wobec tego bogatego plonu wydawniczego nie ma

---

[2] *Elementy wspólnych ram strategicznych na lata 2014-2020 dla Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego,* Dokument Roboczy Służb Komisji, Bruksela 14.03.2012, SWD (2012); *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego, objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, oraz uchylające rozporządzenie (WE) nr 1083/2006*, KOM(2011) 615 wersja ostateczna, 2011/0276 (COD) SEC(2011)1141, Bruksela, dnia 6.10.2011.

[3] *Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju;* przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 5.02.2013 r., Warszawa; *Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne Społeczeństwo, Konkurencyjna Gospodarka, Sprawne Państwo,* Załącznik do uchwały nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r., Warszawa 2012.

[4] *Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki. „Dynamiczna Polska 2020",* Warszawa: Ministerstwo Gospodarki, 2013, s. 43; *Foresight technologiczny przemysłu – InSight2030: aktualizacja wyników oraz krajowa strategia inteligentnej specjalizacji (smart specialization),* Warszawa: Ministerstwo Gospodarki, 2012. Wyrazem spełnienia warunku *ex-ante* są też dokumenty z zakresu polityki naukowej przygotowane przez MNiSW, m.in.: *Krajowy Program Badań* i *Polska Mapa Drogowa Infrastruktury Badawczej* zatwierdzona przez MNiSzW 23 lutego 2011 r.

[5] *Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020. Założenia Umowy Partnerstwa (załączniki), przyjęte przez Radę Ministrów w dniu 15.01.2013.*

[6] Por. Z. S t r z e l e c k i, *Inteligentna specjalizacja regionów w świetle inicjatyw Unii Europejskiej*, „Forum Myśli Strategicznej" 2012, nr 2, wydanie specjalne; M. D o b r z y c k a, *Inteligentna specjalizacja regionów*, „Wspólnota" 2012, nr 1, s. 7-8; M. K a r d a s, *Inteligentna specjalizacja w dokumentach strategicznych UE*, [w:] *Raport o innowacyjności gospodarki Polski w 2011 roku,*

potrzeby rozwijania wielu podstawowych kwestii. Jedynie tytułem wprowadzenia do zasadniczej części artykułu bardzo ogólnie zostanie nakreślona geneza i istota koncepcji oraz strategii inteligentnej specjalizacji.

Opracowanie ma charakter przeglądowy i obrazuje, na miarę możliwości źródłowych, rezultaty dotychczasowych prac w regionach oraz rodzące się na ich tle obawy i dylematy. Jego podstawę stanowiły najnowsze dokumenty strategiczne, ekspertyzy, prace naukowe, a także − w trosce o jak największą aktualność poruszanych zagadnień – teksty publicystyczne zamieszczone w dziennikach i w witrynach internetowych.

Mimo że jeszcze zbyt wcześnie na pełną ocenę dokonanych wyborów, przede wszystkim ich wpływu na wzrost spójności i konkurencyjności regionów, to jednak, ze względu na rangę problematyki, ukazanie stanu prac i toczących się debat w polskich regionach wydawało się ze wszech miar uzasadnione. Nawet przy przeświadczeniu, że w warunkach dynamicznych zmian na tym polu, gdy tekst trafi do rąk czytelników, ich zaawansowanie będzie już inne. Z tego względu jeszcze ważniejsze wydawało się choćby zasygnalizowanie:

– dylematów związanych z tworzeniem i wdrażaniem RIS,

– ich ponadregionalnego, subregionalnego i lokalnego kontekstu oraz powiązań z funkcjonującymi i tworzonymi klastrami,

– postulatów dotyczących dalszych działań sprzyjających unikaniu błędów i pułapek oraz pogłębianiu partnerstwa i synergii rozwojowej regionów.

Nie kwestionując wielu atutów inteligentnej specjalizacji, już w tym miejscu należy wyjaśnić, że umieszczenie w tytule dylematów, a niżej w tekście nawet obaw i paradoksów, nie oznacza absolutnie wątpliwości autorki co do sensu wdrażania tej koncepcji i jej roli w kreowaniu zintegrowanego rozwoju regionów. O takim tytule oraz kształcie opracowania zadecydowało jednak przeświadczenie o potrzebie eksponowania już w fazie identyfikacji inteligentnej specjalizacji, nie tylko korzyści oraz dobrych praktyk, ale także potencjalnych problemów, z jakimi zapewne przyjdzie się zmierzyć. Sama idea nie ma przecież magicznej siły, podobnie jak nawet najbardziej trafny wybór specjalizacji regionalnej. Dlatego bezsporne atuty nie powinny przysłaniać świadomości ryzyka tego trudnego przedsięwzięcia. Umiejętne zarządzanie nim, czyli jasne zdefiniowanie, a następnie

---

red. T. Baczko, Warszawa: Instytut Nauk Ekonomicznych Polskiej Akademii Nauk, 2012, s. 50-52; J. H o ł u b - I w a n, *Metodyka wyłonienia inteligentnej specjalizacji regionu,* Warszawa: 14 grudnia 2012 r., www.innowacyjni.mazovia.pl/ [data dostępu: 12.02.2013]; M. P r o n i e w s k i [we współpracy z M. Juchnicką], *Badanie potencjałów i specjalizacji polskich regionów. Zarys metodologiczny,* Warszawa 2013, http://www.mrr.gov.pl/ [data dostępu: 25.04.2013].

właściwy wybór narzędzi pozwalających na zminimalizowanie, stanowi przecież jeden z warunków sukcesu.

Wychodząc z założenia, że skuteczne wdrażanie koncepcji inteligentnej specjalizacji wymaga dalekowzroczności wszystkich zaangażowanych podmiotów, pogłębienia ich współdziałania na wielu płaszczyznach i nadania procesowi wdrażania strategii z pewnością niełatwego partnerskiego charakteru, najlepsze motto tego tekstu, jak i dalszych przedsięwzięć w regionach, powinno stanowić znane i często przytaczane stwierdzenie Henry'ego Forda, „połączenie sił to początek, pozostanie razem to postęp, wspólna praca to sukces".

1. GENEZA, PODSTAWY TEORETYCZNE ORAZ INSTYTUCJONALNE WSPARCIE KONCEPCJI INTELIGENTNEJ SPECJALIZACJI

Założenia koncepcji inteligentnej specjalizacji, sformułowane w 2008 roku przez Grupę Ekspercką *Wiedza dla wzrostu*, powołaną w 2005 roku przez unijnego Komisarza ds. Badań, nie stanowią *novum*, jak nierzadko zwykło się przyjmować. Nawiązują one do teoretycznych podstaw rozwoju i specjalizacji regionalnej, zwłaszcza o charakterze endogenicznym, a także polityki naukowej, innowacyjnej i przemysłowej, m.in. do koncepcji[7]:

– produktu podstawowego, według której drogą do rozwoju regionalnego jest specjalizacja produkcyjna towarów najbardziej konkurencyjnych na rynkach zewnętrznych,

– elastycznej produkcji, zgodnie z którą system oparty na MŚP, mogących łatwo zmieniać produkcję i dostosowywać ją do warunków rynkowych, pozwala osiągnąć specjalizację ułatwiającą znalezienie niszy rynkowej w gospodarce globalnej,

– dystryktu przemysłowego A. Marshalla, czyli obszaru, na którym koncentrują swoją lokalizację wyspecjalizowane zakłady przemysłowe,

---

[7] M. K a r d a s, *Inteligentna specjalizacja – (nowa) koncepcja polityki innowacyjnej,* „Optimum. Studia Ekonomiczne" 2011, nr 2, s. 122; E. S z t o r c*, Inteligentna specjalizacja – nowe wyzwanie dla regionów*, http://www.regioportal.pl/pl28/teksty2339/inteligentna_specjalizacja_8211_nowe_wyzwanie_dla_regionow [data dostępu: 25.05.2012]; M.A. K o w a l s k i, *Znaczenie klastrów dla innowacyjności gospodarki w Polsce*, Warszawa: SGH 2013, s. 50-73; *Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisations (RIS 3),* Smart Specialization Platform S3, 2012, http://www.s3platform.jrc.ec.europa.eu/ s3pguide, tłumaczenie: *Przewodnik Strategii Badań i Innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS 3)*, Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej, kwiecień 2013 (oficjalnie obowiązuje wersja angielska) [data dostępu: 26.04.2013], s. 14.

– diamentu przewag konkurencyjnych (pięciu sił) i koncepcji klastra M. Portera,

– biegunów wzrostu F.Perroux,

– bazy ekonomicznej H. Hoyta,

– nowych teorii: wzrostu, ekonomii instytucjonalnej i geografii ekonomicznej.

Ich uwzględnienie w dokumentach strategicznych UE i rozwijanie w sferze polityki spójności nadało tym teoriom szczególną rangę i aktualność.

Do zaproponowania koncepcji inteligentnej specjalizacji regionów skłoniły KE zarówno opinie ekspertów bazujących na wymienionych teoriach ukierunkowanych terytorialnie, jak i dotychczasowe doświadczenia zgromadzone w ciągu wieloletniej współpracy z regionami oraz oceny skuteczności wcześniejszych krajowych i regionalnych strategii innowacji[8]. Ich rezultaty utwierdziły władze UE w przekonaniu, że takie podejście jest możliwe, lecz jego realizacja wymaga wprowadzenia wielu istotnych zmian, m.in. w postępowaniu zespołów przygotowujących programy[9].

Inteligentna specjalizacja jest też promowana przez zespół *Synergies Expert Group,* powołany przez Dyrekcję Generalną ds. Badań Naukowych i Innowacji KE i uznawana za ważny instrument synergii między programem *Horyzont 2020* a funduszami strukturalnymi w kontekście rozwoju potencjału i dążenia do doskonałości[10]. W propagowanie tej koncepcji zaangażował się również Komitet Regionów[11], Bank Światowy[12] i OECD, poprzez badania porównawcze obejmujące wszystkie regiony państw członkowskich oraz wspólne opracowanie z KE pod tytułem *Regiony a polityka innowacji*[13].

Nową siecią europejskich przedstawicieli regionalnych i ekspertów, mającą pomagać regionom w opracowaniu i wdrażaniu strategii inteligentnej specjalizacji, stała się Platforma S^3, której celem jest promocja skutecznego, efektywnego

---

[8] W celu sprawdzenia, jak wprowadzone zmiany funkcjonują w praktyce, KE we współpracy z dwunastoma instytucjami zarządzającymi przeprowadziła wiele programów pilotażowych http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/home [data dostępu: 20.04.2013].

[9] *Podejście wynikowe. Dostrajanie polityki spójności,* „Panorama Inforegio" 2012, nr 41, *Dodatek specjalny – przyszłość dotycząca polityki spójności,* s.12.

[10] *Przewodnik Strategii Badań i Innowacji (Guide to Research...)*, s. 9-10.

[11] *Opinia Komitetu Regionów „Projekt przewodni strategii Europa 2020: Unia innowacji",* Dziennik Urzędowy UE (2011/C 259/04).

[12] Na przykład ze środków BŚ zostały wykonane przekłady przewodnika RIS, również na język polski.

[13] *Promoting Growth in All Regions,* OECD: Publishing 2012; *Draft synthesis report on innovation driven-growth in regions: the role of smart specialisation*, OECD: December 2012, *Regions and Innovation Policy,* OECD, http://www.oecd.org/innovation/oecdreviewsofregional innovationregionsand innovationpolicy.htm [data dostępu: 12.03.2013].

i synergicznego korzystania z inwestycji publicznych, w celu osiągnięcia rozwoju innowacyjnego przez budowanie wieloletnich strategii oraz propagowanie dobrych praktyk w regionach[14]. Na zlecenie KE utworzony też został specjalny portal internetowy (*S3 Platform)* oraz zredagowany przewodnik *RIS3*[15]. Jego twórcy podkreślają, że z założenia nie ma on charakteru nakazowego oraz nie wyczerpuje tematu i wraz z rozwojem samej koncepcji zawartość przewodnika będzie regularnie aktualizowana.

2. ISTOTA KONCEPCJI INTELIGENTNEJ SPECJALIZACJI

Podstawowym założeniem koncepcji inteligentnej specjalizacji jest podnoszenie innowacyjności i konkurencyjności regionów na bazie ich potencjału endogenicznego i branż już w nich funkcjonujących. Mogą to być zarówno specjalizacje w ramach jednego sektora, jak i przedsięwzięcia międzysektorowe pozwalające na osiągnięcie specyficznej przewagi konkurencyjnej.

Wytyczne KE w zakresie tzw. strategii innowacji trzeciej generacji stawiają przed regionami oczekiwanie co do wzmacniania inteligentnych specjalizacji bazujących na czterech następujących, wzajemnie powiązanych, zasadach (określanych jako 4 C): wybory (*choices*), przewaga konkurencyjna (*competitive advantage*), masa krytyczna (*critical mass*) i wspólne przywództwo (*collaborative leadership*)[16].

Celem tej koncepcji jest właśnie osiągnięcie masy krytycznej w kluczowych dla konkurencyjności obszarach i sektorach, rozprzestrzenianie technologii ogólnego zastosowania, zwłaszcza poprzez ich wykorzystywanie w produktach i usługach oraz wzmocnienie lokalnych potencjałów w zakresie działalności innowacyjnej. Przy wykorzystaniu wiedzy oraz wyspecjalizowanej działalności badawczo-rozwojowej, dopasowanej do cech społeczno-gospodarczych, regiony mają osiągnąć doskonałość w specyficznej dziedzinie, umożliwiającą im konkurowanie na arenie międzynarodowej poprzez:

---

[14] Upowszechnianie wiedzy na temat koncepcji powierzono Joint Research Centre (JRC) w Sewilli, monitorowanie Platformy Zespołowi Sterującemu ekspertów z kilku wydziałów KE, który otrzymuje też informacje od lustrzanej grupy ekspertów i przedstawicieli sieci (EURADA, ERRIN, EBN, European Cluster Observatory, European Cluster Alliance, ERISA). *Smart Specialization Platform S3*, http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/home [data dostępu: 13.04.2013].

[15] *Przewodnik Strategii Badań (Guide to Research...)*.

[16] *Guide to research*; http://s3platform.jrc.ec.europa.eu [data dostępu: 22.02.2013].

– wskazanie, na podstawie analizy mocnych i słabych stron oraz możliwości i tendencji rozwojowych, kilku priorytetów inwestycyjnych w perspektywicznych obszarach specjalizacji i budowanie na tej podstawie przewagi,

– mobilizowanie talentów dzięki łączeniu potrzeb z możliwościami sektora badawczo-rozwojowego i biznesu oraz wykorzystanie wiedzy i wyspecjalizowanej działalności badawczo-rozwojowej, dopasowanej do cech społeczno-gospodarczych danego regionu,

– nakierowanie na rozwijanie klastrów i tworzenie przestrzeni dla zróżnicowanych powiązań międzysektorowych napędzających procesy dywersyfikacji w warunkach większego uczestniczenia w sieciach ponadregionalnych,

– włączanie w procesy proinnowacyjne nie tylko instytucji naukowych, firm i władz publicznych, ale także odbiorców, czyli użytkowników innowacji.

Według autorów RIS3 Guide przy wykorzystaniu istniejące zasobów i kompetencji możliwe są cztery różne modele zmian strukturalnych:

a) transformacja – przejście od istniejącego do nowego sektora (np. Sektor optyczny i medyczny w Austrii),

b) modernizacja – technologiczne usprawnienia w istniejących sektorach opartych na technologiach ogólnego zastosowania (np. Sektor papierniczy w Finlandii);

c) dywersyfikacja – poszerzenie działalności na nowe sektory poprzez wykorzystanie efektów synergii (np. przemysł lotniczy i kosmiczny we Francji),

d) radykalna transformacja – utworzenie nowego sektora (np. wykorzystanie ICT w archeologii we Włoszech).

Zdaniem KE o ile wiodące regiony mogą inwestować w udoskonalanie ogólnych technologii lub innowacji w dziedzinie usług, o tyle pozostałym regionom więcej korzyści przyniesie inwestowanie w innowacje w konkretnym sektorze lub kilku pokrewnych sektorach. Również z badań przeprowadzonych przez OECD wynika, że w regionach cechujących się niższą wydajnością pracy bardziej skuteczne i efektywne mogą być inwestycje służące zwiększeniu zaawansowania technologicznego zakorzenionych branż i działania usprawniające absorpcję innowacji z zewnątrz[17].

Najtrudniejszym zadaniem, wpisanym w wymóg inteligentnej specjalizacji, jest określenie tożsamości społeczno-gospodarczej regionu oraz zidentyfikowanie najbardziej obiecujących obszarów specjalizacji. Należy wówczas koniecznie uwzględnić, że w procesie tworzenia trwałych przewag konkurencyjnych najcenniejszym potencjałem regionu, decydującym o jego unikalności, są zasoby specy-

[17] *Promoting Growth in All Regions*.

ficzne i niepowtarzalne. Taki potencjał, zakorzeniony w przestrzeni i niejako „przywiązany" do regionu, kumulowany oraz tworzony ewolucyjnie w długim okresie, trudno jest oddzielić od miejsca występowania[18]. Dlatego zasoby specyficzne, cechujące się rzadkością występowania, są trudne do imitacji, kopiowania i transferowania przez konkurentów, a ich tworzenie w innej przestrzeni, mimo poniesienia dużych nakładów, nie gwarantuje jednocześnie pożądanego efektu.

Ta unikalność nie musi oczywiście dotyczyć specyficznej branży, w której region jest lepszy od „reszty świata", może wyrażać się w unikalnym połączeniu już istniejących potencjałów gospodarki, tradycji i kultury, zasobów naturalnych, kapitału intelektualnego i społecznego. Mogą to być zasoby niematerialne, dające poczucie odrębności kulturowej, relacje, umiejętności i zdolności, tożsamość, zdolności organizacyjne regionów, a także system potrzeb, aspiracji i wartości mieszkańców. Właśnie specyficzne zasoby regionu, wkomponowane w procesy globalne, stają się obecnie kluczowym czynnikiem sukcesu. Ich posiadanie decyduje o unikalności przestrzeni regionalnej i powinno być postrzegane jako baza endogenicznego rozwoju, a zarazem naturalna przewaga konkurencyjna[19].

Trzeba też koniecznie uwzględnić, że o inteligentnej specjalizacji decydują nie tylko innowacje technologiczne, lecz i społeczne oraz ich kombinacje, np.: nowe usługi i procesy, marketing, *branding*, innowacje. Wobec uzasadnionych obaw, że inteligentna specjalizacja może być kojarzona wyłącznie z innowacjami technologicznymi, przedstawiciele Dyrekcji Generalnej Polityki Regionalnej KE zapewniają, że wpisuje się ona również w koncepcję rozwoju gospodarczego związanego z promowaniem produktów naturalnych, małoseryjnych o charakterze rękodzielniczym, co charakteryzuje dużą część produktów rzemiosła[20].

---

[18] A. J e w t u c h o w i c z, *Terytorium jako podstawa procesu tworzenia innowacyjnych środowisk przedsiębiorczości,* [w:] *Budowanie zdolności innowacyjnych regionów*, red. A Nowakowska, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2009, s.10; A N o w a k o w s k a, *Dobrze zarządzać to zrozumieć „własne podwórko",* „Pomorski Przegląd Gospodarczy" temat numeru: *Dobre rządzenie,* 2008, nr 2 (37), Gdańsk: Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, s. 46-47.

[19] Identyfikacja zasobów specyficznych jest wyjątkowo trudnym zadaniem analityczno-badawczym, ponieważ w poszukiwaniu niepowtarzalności tradycyjne techniki statystyczne są niewątpliwie skazane na porażkę. Bardziej przydatne mogą się okazać tzw. miękkie metody i narzędzia analizy, jak: *case study*, swobodne wywiady czy obserwacje. Por. N o w a k o w s k a, *Dobrze zarządzać,* s. 47-48.

[20] Świadczy o tym najlepiej treść najnowszego przewodnika po innowacjach społecznych, wydanego przez KE w lutym 2013 r. Por. *Guide to social innovation,* European Commission, Regional and Urban Policy 2013, http://ec.europa.eu/.../social_innovation/social_innovation [data dostępu: 29.04.2013]; *Regionalna strategia inteligentnej specjalizacji*, http://www.zrp.pl/Default.aspx [data dostępu: 27.09.2012].

Twórcy przewodnika RIS3 wyjaśniają, że koncepcja jest „inteligentna" przede wszystkim dlatego, że:

– po pierwsze, buduje mosty między sferą badań i innowacji z jednej strony, a rozwojem gospodarczym z drugiej, przy wykorzystaniu nowatorskich metod ilościowych i jakościowych, takich jak proces przedsiębiorczego odkrywania na rzecz tworzenia strategii oraz wyznaczanie priorytetów przez decydentów politycznych w bliskiej współpracy z lokalnymi interesariuszami,

– po drugie, jest powiązana z otoczeniem, co przy ustalaniu celów zmusza regiony do ambitnego, lecz realistycznego podejścia[21].

3. REGIONALNE STRATEGIE BADAŃ I INNOWACJI NA RZECZ INTELIGENTNEJ SPECJALIZACJI

Regionalne strategie badań i innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS3) są zintegrowanymi, oddolnie definiowanymi, programami transformacji gospodarczej, bazującymi na[22]:

– wykorzystaniu mocnych stron i przewag konkurencyjnych danego regionu oraz jego potencjału do osiągania doskonałości, przy uwzględnieniu różnic w możliwościach gospodarczych regionów w odniesieniu do innowacji,

– pełnym zaangażowaniu interesariuszy i wspólnym zidentyfikowaniu najbardziej obiecujących obszarów specjalizacji, a także słabości utrudniających wprowadzanie innowacji w danym regionie,

– skoncentrowaniu wsparcia publicznego w zakresie prowadzonej polityki i inwestycji na kluczowych regionalnych priorytetach, wyłaniających się trendach, wyzwaniach i potrzebach w zakresie rozwoju opartego na wiedzy, włącznie z działaniami związanymi z ICT,

– zastosowaniu narzędzi zachęcających do innowacyjności i eksperymentowania, stymulujących inwestycje podmiotów prywatnych w badania i rozwój; sprzyjających innowacjom technologicznym i praktycznym; kreowaniu efektu synergii,

---

[21] *Guide to Research,* s. 17.

[22] A. Nowakowska, *Regionalne strategie innowacji – polskie doświadczenia wdrażania*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego" nr 453, Ekonomiczne Problemy Usług, nr 8, Szczecin: 2007 *Guide to Research*, s. 24; W.M. Gaczek, M. Matusiak, *Innowacyjność gospodarek województw Polski Wschodniej – ocena, znaczenie, perspektywy,* Ekspertyza wykonana na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego na potrzeby aktualizacji Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020, Poznań: 2011, s. 7-8.

– oparciu na obiektywnych danych i dowodach (ang. *evidence-based*), wskaźnikach oraz solidnym systemie monitorowania i ewaluacji.

Zdaniem KE, zamiast rozpraszać środki na inwestycje w różnych obszarach i branżach z pomocą RIS3, regiony powinny skoncentrować zasoby na kilku kluczowych priorytetach.

Przy wyborze inteligentnej specjalizacji podstawę procesu selekcji powinien stanowić rzeczywisty potencjał, realnie dopasowany do zdolności, możliwości i potrzeb w regionie. Dlatego samorząd regionalny powinien zaangażować w tę selekcję jak najszersze grono partnerów, skoncentrować wokół wspólnej wizji środowiska naukowo-badawcze, biznesowe, instytucje otoczenia biznesu, a także partnerów społecznych, tworzyć nie tylko odpowiednie otoczenie formalno-prawne, lecz wspierać relacje między partnerami i budowanie kapitału społecznego, bazującego na tak ważnych składowych, jak: zaufanie, otwartość i współpraca[23].

Regionalne Strategie Innowacji powstają najczęściej obok strategii rozwoju regionu, w formie dokumentu uzupełniającego tę strategię „matkę", nadrzędną w stosunku do RSI, obejmującą więcej aspektów życia w regionie, nie tylko sferę gospodarczą, ale i społeczną, m.in. edukację, ochronę zdrowia, środowisko, bezpieczeństwo publiczne.

W Polsce relacje między strategiami rozwoju a strategiami innowacji zostały uregulowane prawnie w art. 11 ust. 1 ustawy o samorządzie województwa, nakazującym takie wyznaczenie celów strategii rozwoju, by uwzględniały podnoszenie poziomu konkurencyjności i innowacyjności gospodarki województwa. Jest to jeden z obszarów, którego powinna dotyczyć strategia, wspomniany akt prawny odnosi się bowiem także do innych sfer, np. kulturowej, społecznej czy historycznej.

Wyznaczenie inteligentnych specjalizacji i aktualizacja RSI nie jest prostym przedłużeniem dotychczasowego planowania, jego aktualizacją, lecz ma stanowić istotną zmianę, rozumianą jako skok do nowej prędkości rozwoju[24]. To strategiczne podejście do budowania innowacyjności gospodarki różni się wyraźnie od zapisów dokumentów strategicznych na lata 2007-2013, ponieważ oznacza:

– po pierwsze, odejście od sektorowego ujęcia innowacyjności na rzecz zintegrowanych i międzysektorowych działań w budowaniu zdolności inno-

---

[23] Podkreślają to uczestnicy wielu debat, m.in. sesji *W kierunku nowej wizji rozwoju Polski i Pomorza*, w ramach VI Pomorskiego Kongresu Obywatelskiego Politechniki Gdańskiej http://www.pomorze2030.pl/index.php/eng/content/view/full/805 [data dostępu: 11.05.2013].

[24] H o ł u b - I w a n, *Metodyka wyłonienia inteligentnej specjalizacji*.

wacyjnych oraz od orientacji polityki innowacyjnej wokół rozwoju przedsiębiorstw na rzecz tworzenia komplementarnych systemów i środowiska innowacji;

– po drugie, przesunięcie akcentu w implementacji strategii z poziomu definiowania działań na rzecz większej koncentracji wokół problemu efektywności polityki (orientacja na efekty).

4. ZAAWANSOWANIE PRZYGOTOWAŃ DO WDRAŻANIA RSI W POLSKICH REGIONACH

Choć nie zamierzam, bo i nie sposób, szczegółowo prezentować i oceniać zidentyfikowane przez województwa inteligentne specjalizacje, sposoby ich wyboru oraz pomysły na oryginalne nazwy, to jednak na podstawie analizy dokumentów i wykonanego zestawienia (rys. 1) można odnotować przynajmniej kilka najbardziej znamiennych faktów.

Jak już sygnalizowano, na poziomie krajowym podstawą identyfikacji inteligentnych specjalizacji, czyli wybranych dziedzin nauki i gospodarki stanowiących potencjał rozwojowy kraju i regionów, są takie dokumenty, jak: *Program Rozwoju Przedsiębiorstw*[25] i *Krajowy Program Badań*. Na zdefiniowanych specjalizacjach będzie koncentrowało się wsparcie realizowane w latach 2014-2020 za pośrednictwem *PO Inteligentny Rozwój,* którego założenia w maju 2013 r. poddane zostały konsultacjom społecznym[26].

Na poziomie regionalnym zidentyfikowane inteligentne specjalizacje są zamieszczone w zaktualizowanych strategiach rozwoju województw lub w regionalnych strategiach innowacji.

---

[25] *Program Rozwoju Przedsiębiorstw do 2020 r.,* projekt, *Program wykonawczy do Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki*, Warszawa: Ministerstwo Gospodarki styczeń 2013, http://www.mg.gov.pl/Wspieranie+przedsiebiorczosci/Polityki+przedsiebiorczosci+i+innowacyjnosci/Program+Rozwoju+Przedsiebiorstw [data dostępu: 21.05.2013]. W tym programie uwzględnione zostały wyniki badania *Foresight technologiczny przemysłu*.

[26] *Założenia realizacji Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój, 2014-2020,* www.poig.gov.pl/2014_2020/.../Zalozenia_PO_IR_maj_2013.pdf [data dostępu: 26.05.2013].

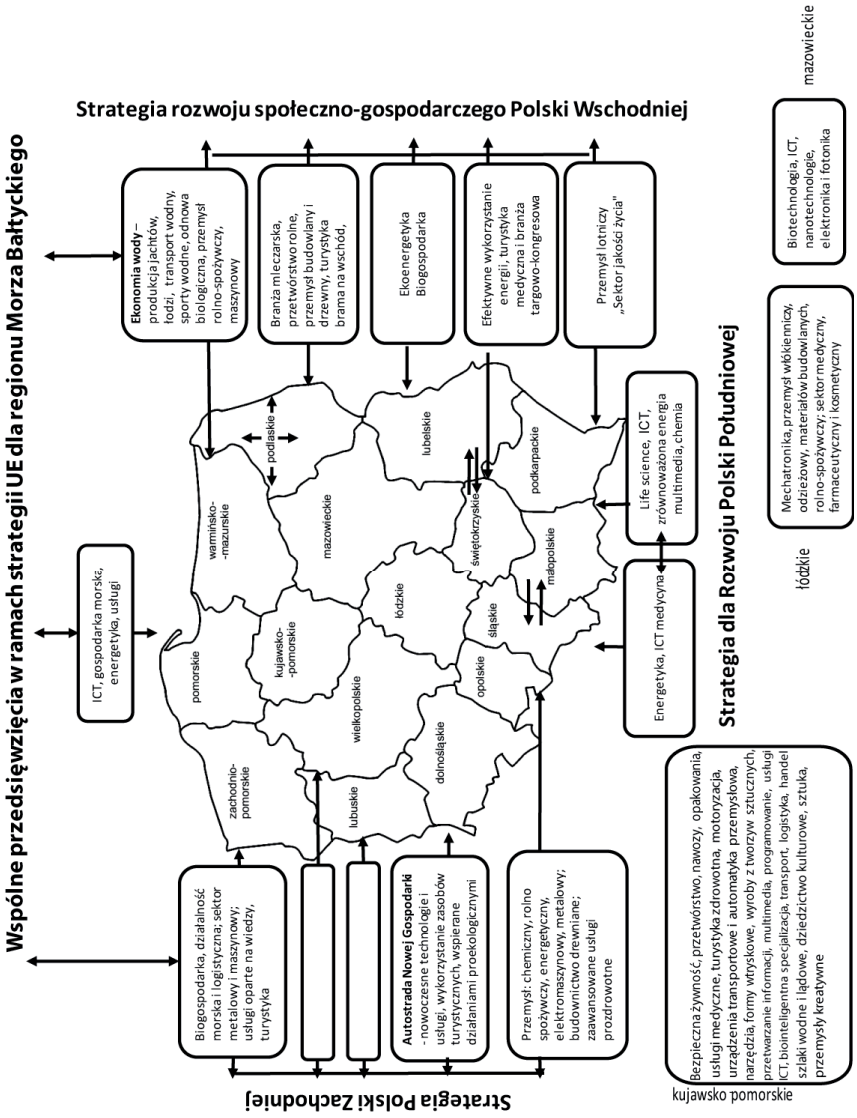

Rysunek 1. Zidentyfikowane inteligentne specjalizacje województw

Źródło: Opracowanie własne na podstawie projektów strategii oraz przebiegu konsultacji w regionach (stan na 1.05.2013 r.) wykaz źródeł w bibliografii

Choć wszystkie województwa zadeklarowały przystąpienie do wyłonienia inteligentnych specjalizacji oraz opracowania nowej edycji RSI, stan zaawansowania prac i ich rezultaty są, najogólniej rzecz biorąc, różne. Dwa województwa, lubuskie i wielkopolskie[27], wciąż jeszcze nie zdefiniowały własnych inteligentnych specjalizacji, choć w obu prowadzone są prace eksperckie i organizacyjne. Wprawdzie w województwie lubuskim rezultatem wykonanych ekspertyz jest propozycja trzech następujących specjalizacji: odnawialne źródła energii, branża IT oraz branża metalowa[28], nie zostały one jednak umieszczone na rys.1, ponieważ nie były poddane konsultacjom i nie znalazły się w strategii rozwoju tego województwa, przyjętej 19 listopada 2012 roku. Nadal też nie powstała jeszcze RSI[29]. Na drugim biegunie są województwa, które nie tylko zakończyły fazę identyfikacji inteligentnych specjalizacji, lecz opracowały i uchwaliły nowe RSI, a także zatwierdziły zaktualizowane strategie rozwoju. W części tych dokumentów znalazły się informacje o ścieżkach dojścia do wybranych obszarów inteligentnych specjalizacji, przewidywanych kierunkach działań, a nawet o instrumentach wsparcia obszarów IS oraz o sposobach ich monitorowania i aktualizacji[30].

Kolejność prac, zastosowane metody a także charakter i poziom szczegółowości zidentyfikowanych obszarów specjalizacji są zróżnicowane, podobnie jak horyzont czasowy RSI. Większość dokumentów obejmuje okres do 2020 r., odpowiadający cezurze perspektywy planistycznej i finansowej UE oraz związanych z nią średniookresowych strategii i programów operacyjnych. Sejmik Woje-

---

[27] W Wielkopolsce rozpoczął prace zespół ds. Inteligentnych Specjalizacji i przygotowywany jest Plan Działań. Dokonany został przegląd wyzwań regionalnych i dotychczasowych badań, uruchomiono cztery nowe badania i podjęta została współpraca z Zespołem ds. RPO w celu uwzględnienia zapisów wynikających z RSI w programie regionalnym a po identyfikacji specjalizacji, również uwzględnienia wynikających z nich działań. Obecnie przedmiotem zamówienia jest przeprowadzenie analizy obszarów specjalizacji naukowej województwa pod kątem wyłonienia i n t e l i g e n t n y c h s p e c j a l i z a c j i regionu http://www.portalzp.pl/przetarg/208812/analiza-obszarow-specjalizacji-naukowej-wojewodztwa-wielkopolskiego-pod-katem-wylonienia-inteligentnych-spec jalizacji-regionu.html/ [data dostępu: 18.04.2013].

[28] *Inteligentna specjalizacja województwa lubuskiego w kontekście innowacyjnego potencjału regionu*, Ekspertyza wykonana na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego województwa lubuskiego, P. Sojka, A. Nowacka, M. Robczyńska, Gliwice: 2012, Projekt systemowy „Lubuskie Centrum Innowacji" w ramach Poddziałania 8.2.2.Regionalne Strategie Innowacji Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki; A. Ś w i a d e k, *Inteligentna specjalizacja regionalna województwa lubuskiego – instrumentalizacja działań operacyjnych i strategicznych,* www.innowacje.lubuskie.pl/app.php?go...EbNaFDhUx3dXT&t...[data dostępu: 23.04.2013].

[29] *Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020*, przyjęta przez Sejmik Województwa Lubuskiego dnia 19 listopada 2012 roku.

[30] *Program Operacyjny Inteligentny Rozwój, 2014-2020. Projekt 1.0;* Warszawa, kwiecień 2013 r.

województwa Łódzkiego uchwalił dokument *LORIS 2030* obejmujący dłuższą perspektywę[31].

W województwie dolnośląskim, które najwcześniej zaktualizowało RSI, przyjmując ją już 30 sierpnia 2011 r., nie uwzględniono jeszcze koncepcji inteligentnej specjalizacji[32]. Zostały jednak wskazane kluczowe obszary wpisujące się w tę koncepcję. Natomiast zapisy dotyczące inteligentnych specjalizacji zostały umieszczone w zaktualizowanej *Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020,* uchwalonej przez Sejmik w lutym 2013 r.[33] Założono tam, że bazując na RSI Dolnego Śląska, województwo będzie skupiało się na czterech obszarach naukowych: nauki medyczne i biologiczne, nauki chemiczne, informatyka i komunikacja, matematyka i fizyka. Na marginesie warto dodać, że właśnie Dolnośląskie jako pierwsze spośród polskich regionów przystąpiło do utworzonej przez KE Platformy Smart Specialisation (S3 Platform)[34]. Podobnie jak w ubiegłej edycji RSI, w czołówce województw znalazło się też śląskie, w którym po kilkumiesięcznych konsultacjach społecznych – trwających do 20 listopada 2012 r. – radni Sejmiku przyjęli zaktualizowana RSI 20 grudnia 2012 roku[35].

Regionalna Strategia Innowacji Województwa Małopolskiego 2013-2020, uchwalona 28 marca 2013 r., traktowana jest z kolei jako jeden z programów operacyjnych *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020*, zatwierdzonej już w 2011 r.[36] W wielu województwach prace nad aktualizacją

---

[31] *Regionalna Strategia Innowacji dla Województwa Łódzkiego – LORIS 2030, z*atwierdzona w dniu 26 kwietnia 2013 r. Przyjęcie tego dokumentu oznaczało zakończenie intensywnych prac związanych z przygotowywaniem RSI w ramach projektu *„Regionalna Strategia Innowacji – RSI 2030"* i przejście do etapu realizacji długoterminowej polityki innowacyjnej.

[32] *Regionalna Strategia Innowacji dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2011-2020*, Wrocław: styczeń-czerwiec 2011; *Plan Wykonawczy na lata 2012-2014* do Regionalnej Strategii Innowacji dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2011-2020 Nowa Regionalna Strategia Innowacji 15.09.2011.

[33] *Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020*, Wrocław: Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego 2013.

[34] Do połowy 2013 r. do Platformy S3, zrzeszającej ponad 100 europejskich regionów, przystąpiła już większość województw, w tym: lubelskie, lubuskie, mazowieckie, podkarpackie, podlaskie pomorskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie i wielkopolskie.

[35] *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Śląskiego na lata 2013-2020*, Katowice: Sejmik Województwa Śląskiego, 2012.

[36] *Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego 2011-2020*, Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XII/183/11 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 26 września 2011 roku, Kraków: Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego Departament Polityki Regionalnej; *Program strategiczny Regionalna Strategia Innowacji Województwa Małopolskiego 2013-2020 – projekt*, Załącznik nr 1 do Uchwały Nr 370/13 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 28 marca 2013 r.

dokumentów strategicznych zostały zintensyfikowane w pierwszym półroczu 2013 r. a ich plon poddany został obecnie konsultacjom społecznym.

Obszary specjalizacji były dotychczas i są nadal identyfikowane w wyniku połączenia dwóch podejść:

– *bottom-up*, czyli różnych konsultacji z przedstawicielami przedsiębiorców, organizacji pracodawców, największych firm w regionie, a także naukowców,

– *top-down*, propozycji ekspertów, którzy na zlecenie zarządów województw, wykonali analizy potencjału regionów.

Wprawdzie nie ma reguły dotyczącej poziomu szczegółowości zidentyfikowanych specjalizacji i trudno byłoby jednoznacznie określić, jaka ich liczba byłaby najbardziej optymalna, to odnotować należy wyraźne różnice w tym zakresie (rys.1). O ile dla części województw, np. podkarpackie, wybór ścieżki rozwoju był oczywisty i określenie inteligentnych specjalizacji nie stanowiło problemu, o tyle w innych województwach indentyfikacja okazała się niełatwym przedsięwzięciem[37].

Za koło zamachowe podkarpackiej gospodarki uznany został nowoczesny przemysł lotniczy powiązany z badaniami i dotyczącą jego edukacją[38]. Niewątpliwie takie działania ułatwił prężnie funkcjonujący tutaj od 2003 r. klaster Dolina Lotnicza, którego celem jest przekształcenie Polski południowo-wschodniej w wiodący w Europie region lotniczy, dostarczający różnorodne produkty i usługi przemysłu lotniczego najbardziej wymagającym klientom. Coraz większa koncentracja firm przemysłu lotniczego, ośrodków naukowo-badawczych a także zaplecza edukacyjnego i szkoleniowego stymuluje rozwój gospodarczy, wzrost liczby miejsc pracy, poprawę warunków życia mieszkańców oraz stawia region w „pierwszej europejskiej lidze" pod względem innowacyjności[39]. Tę specjalizację uzupełnia sektor tak zwanej „jakości życia", obejmujący turystykę medyczną, rekreację, opiekę nad osobami starszymi i żywność ekologiczną.

---

[37] *Informacje od regionów nt. stanu prac nad regionalnymi strategiami z zakresu inteligentnych specjalizacji*, http://konfederacjalewiatan.pl/opinie/fundusze_europejskie/programowanie-perspektywy-2014-2020/_files/2014-2020/Za_._PO_IR_-_Informacje_o_inteligentnej_specjalizacji.doc.

[38] W 2003 roku Dolina Lotnicza skupiała zaledwie 18 firm zatrudniajacych 9 tysięcy osób i mających sprzedaż na poziomie 0,2 miliarda dolarów. Dziesięć lat później funkcjonuje ponad sto firm z branży lotniczej, 23 tysiące miejsc pracy i sprzedaż na poziomie półtora miliarda dolarów. *Podkarpacie branżą lotniczą stoi,* http://www.portalsamorzadowy.pl/komunikacja-spoleczna/podkarpacie-branza-lotnicza-stoi,47816.html [data dostępu: 29.04.2013].

[39] W. Stepaniuk, *Dolina Lotnicza – polski przykład centrum biznesu na światową skalę,* „Polski Przemysł" 2012, nr 4(16), s. 29-32.

Właśnie doświadczenia Podkarpacia, a także wskazane niżej pozytywne przykłady z innych województw, m.in. lubelskiego i warmińsko-mazurskiego, pokazują najlepiej, że klastry z jednej strony są ważnymi zasobami, a z drugiej niezbędnymi narzędziami polityki rozwoju inteligentnych specjalizacji. W tej koncepcji mogą być podstawą identyfikacji obszarów priorytetowych (silnego przemysłu, zasobów regionalnych, wyznaczania priorytetów, podejmowania przez władze decyzji) i wdrażania strategii RIS przez inwestycje i powiązania międzysektorowe. Mogą być wykorzystywane w określonych obszarach, jak: dostęp do badań, edukacja, rozwój umiejętności, współpraca z lokalną bazą rozwojową, efektywność zarządzania klastrem, co powinno dodatkowo wzmocnić i rozwinąć ich potencjał przy realizacji strategii. Przykład województwa podkarpackiego jest tego najlepszym dowodem.

KE rekomenduje tak zwane podejście 3x3, które ma na celu wykorzystanie klastrów przy projektowaniu i wdrażaniu RIS3. Ich mapowanie pozwala zidentyfikować regionalną konkurencyjność i zasoby (wskazać branżę, lokalizację, czy podział przestrzenny), określić priorytety. Dlatego w perspektywie 2014-2020 klastry mają być wspierane we wspólnych celach z obszarami inteligentnej specjalizacji[40]. Rekomendowane jest również wzmocnienie lokalnej i międzynarodowej współpracy, w szczególności w odniesieniu do wspierania rozwijających się branż (m.in. utrzymanie zasobów finansowych wspierających wspólne projekty, których celem jest stworzenie przewagi konkurencyjnej oraz identyfikacja i tworzenie optymalnych warunków w określonych obszarach klastrów).

Są województwa, np. kujawsko-pomorskie, zachodnio-pomorskie, opolskie, które przewidują inny, znacznie bardziej szczegółowy charakter inteligentnych specjalizacji koncenrujących się wokół branż. Województwo kujawsko-pomorskim wyróżniło ich aż osiem, uzasadniając, że konieczna jest precyzyjna, dobrze wymierzona interwencja. Czas pokaże jednak, czy taki argument jest uzasadniony.

---

[40] M. P i e ń k o w s k i, *Inteligentne specjalizacje a klastry,* http://www.pi.gov.pl/PARP/chapter_86197. asp?soid=427438326EDF45A2935940951F4B3475 [data dostępu: 14.05.2013].

5. ATUTY INTELIGENTNEJ SPECJALIZACJI WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO

Choć w Lubelskiem nie zabrakło „regionalnych zgrzytów" dotyczących projektu strategii rozwoju województwa[41], to pozytywnie należy ocenić zarówno założenia i metodykę realizowanych prac[42], bazujących na zasadach postulowanych w poradniku RIS, jak i zawartość konsultowanego projektu *Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r.*[43]. Słusznie przyjęto, że zgodnie z koncepcją inteligentnej specjalizacji:

– endogeniczne potencjały rozwojowe powinny spełniać trzy warunki:

1. zakorzenienie w gospodarce regionu,
2. pokrewieństwo technologiczne,
3. komunikacja oraz sieć powiązań wewnątrz- i między sektorami;

– regionalne specjalizacje nauki i gospodarki powinny wyznaczać układ synergicznych i wzajemnie uzupełniających się kierunków inteligentnego rozwoju województwa,

– realizacja celu trzech Strategii Rozwoju *Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu* pozwoli na zwiększenie innowacyjności tych kierunków działalności gospodarczej regionu, które z jednej strony są zakorzenione w jego gospodarczej tradycji, z drugiej zaś mogą być wsparte dobrze już rozwiniętym zapleczem badawczo-rozwojowym[44].

Nie wskazano konkretnych branż, lecz umiejscowienie w łańcuchu wytwórczym wartości dodanej. Za pierwszą kluczową specjalizację uznana została biogospodarka, której głównym łańcuchem jest produkcja żywności wysokiej jakości (od produkcji pierwotnej, poprzez przetwórstwo, sprzedaż i konsumpcję). Za drugi wyłaniający się łańcuch przyjęto bioenergię (opartą na biomasie pochodzenia rolniczego), a za trzeci – produkty biomedyczne.

---

[41] *Projekt Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.)*, Lublin: Zarząd Województwa Lubelskiego, kwiecień 2013 r.; R. Panas, *Strategia rozwoju województwa lubelskiego za 650 tys. zł* http://www.dziennikwschodni.pl/apps/pbcs.dll/article? AID=/20130417/LUBLIN/130419593 [data dostępu: 07.05.2013].

[42] *Założenia aktualizacji Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r.* Lublin: Zarząd Województwa Lubelskiego, październik 2012; http://www.rsi.lubelskie.pl/index.php/ regionalna-strategia-innowacji/pozycja-6 [data dostępu: 23.03.2013].

[43] *Projekt Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 roku* Lublin: Zarząd Województwa Lubelskiego, maj 2013 r. http://www.rsi.lubelskie.pl/index.php/konsultacje-spoleczne-rsi-wl-2020 [data dostępu: 01.06.2013].

[44] *Projekt Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.),* Lublin: Zarząd Województwa Lubelskiego, kwiecień 2013 r., s. 41, 57-60.

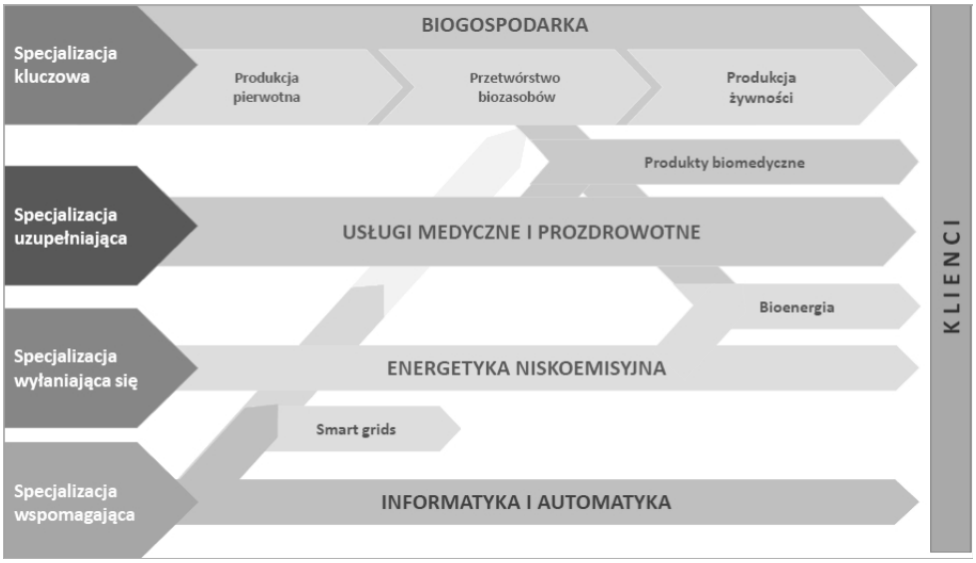

Rys. 2. Zidentyfikowane specjalizacje województwa lubelskiego

Źródło: P. J a n c z a r e k, *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r. Inteligentne Specjalizacje*, Wspólne posiedzenie Zarządów Województw: Świętokrzyskiego i Lubelskiego, Sandomierz, 26 marca 2013 r., prezentacja [data dostępu: 21.04.2013].

Jak widać na rysunku 2, oprócz specjalizacji kluczowej wyróżnione tu zostały:
– specjalizacja uzupełniająca: Usługi medyczne i prozdrowotne,
– specjalizacja wspomagająca: Informatyka i automatyka,
– specjalizacja wyłaniająca się: Energetyka niskoemisyjna.

Wybrane specjalizacje zdefiniowane zostały w trzech wymiarach:

1. naukowym, poprzez wskazanie dziedzin i dyscyplin naukowych, obejmujących specjalizacje (zgodnie z *Rozporządzeniem MNiSW z dnia 7 sierpnia 2011 r.*),

2. edukacyjnym, poprzez wskazanie dziedzin kształcenia kadr na poziomie szkolnictwa wyższego (zgodnie z *Rozporządzeniem z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego*),

3. gospodarczym, poprzez wskazanie obszarów działalności gospodarczej zgodnie z klasyfikacją PKD 2007.

Pozytywnie należy też odnieść się do systemu instytucjonalnego i monitorowania[45].

Trudno byłoby również nie wspomnieć o powiązaniach specjalizacji województwa z funkcjonującymi tu klastrami, zwłaszcza z Doliną Ekologicznej Żywności, pierwszym w Polsce klastrem skupiającym podmioty działające na rzecz promowania i rozwoju żywności ekologicznej, którego inicjatywa powstania pojawiła się na terenie województwa lubelskiego już w 2004 r. Aktualnie w klaster zaangażowane są podmioty z województwa lubelskiego i podkarpackiego. Inicjatywa tego klastra spotkała się również z dużym zainteresowaniem na terenie woj. podlaskiego, warmińsko-mazurskiego i świętokrzyskiego[46].

Głównym celem projektu *Rozwój klastra Dolina Ekologicznej Żywności* jest zbudowanie na terenie Polski Wschodniej ponadregionalnej platformy współpracy w zakresie rozwoju i promowania ekologicznych produktów żywnościowych. Zdaniem K. Jończyka, kierownika tego projektu, to właśnie rozwój rynku ekologicznej żywności warunkuje dalszy rozwój gospodarstw i przetwórni ekologicznych w Polsce oraz stworzenie atrakcyjnej oferty handlowej polskich przedsiębiorstw. Warto też odnotować wspólne inicjatywy zarządów województw świętokrzyskiego i lubelskiego w zakresie możliwości realizowania projektów komplementarnych, lecz realizowanych indywidualnie, a także podjęty dialog na rzecz wypracowania wspólnych specjalizacji ponadregionalnych, również w obrębie RSI Polski Wschodniej[47].

---

[45] *Koncepcja systemu monitorowania, wdrażania i komunikacji oraz propozycja wskaźników monitoringu Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do roku 2020,* Zespół Ekspertów RSI WL Zespół Wykonawczy RSI WL, Lublin: 2013,

[46] W latach 2005-2006 zrealizowany został projekt „Strategia Doliny Ekologicznej Żywności", który m.in. miał na celu wypracowanie koncepcji organizacyjnej i programowej rozwoju klastra. Obecnie realizowany projekt *Rozwój klastra Dolina Ekologicznej Żywności* jest efektem zastosowania w praktyce założeń wypracowanych w poprzednim projekcie.

[47] P. Janczarek, *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r. Inteligentne Specjalizacje,* Wspólne posiedzenie Zarządów Województw: Świętokrzyskiego i Lubelskiego Sandomierz, 26 marca 2013 r. prezentacja [data dostępu: 21.04.2013]; *Stanowisko w sprawie podjęcia prac nad rozwojem współpracy między województwem świętokrzyskim a województwem lubelskim przyjęte w dniu 26 marca 2013 r. w Sandomierzu.*

6. PONADREGIONALNY I MIĘDZYNARODOWY WYMIAR INTELIGENTNEJ SPECJALIZACJI

Jednym z celów inteligentnej specjalizacji jest stymulowanie współpracy wykraczającej poza granice regionów i krajów oraz otwieranie nowych możliwości wykorzystania różnorodności, unikania fragmentacji i zapewniania swobodniejszych przepływów wiedzy w UE. Choć możliwości i doświadczenia na tym polu są bogate i część z nich została już zasygnalizowana, to – nawiązując do rysunku 1 – warto dorzucić jeszcze kilka ważnych faktów.

Niewątpliwie takie możliwości daje realizacja wspólnych przedsięwzięć w obrębie pięciu województw Polski wschodniej i dobrze, że ponadregionalna inteligentna specjalizacja została wyeksponowana w wizji konsultowanego obecnie projektu *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do 2020 r.*[48] a także w nakreślonych celach. W celu strategicznym *Innowacyjność* założony został wzrost innowacyjności makroregionu poprzez budowę i wzmacnianie przewag konkurencyjnych, opartych na zakorzenionych specjalizacjach gospodarczych, i wzmacnianie potencjału sektora nauki i badań, uzasadniając, że wprowadzanie innowacji i podnoszenie zaawansowania technologicznego w sektorach stanowiących o gospodarczej specjalizacji makroregionu wpłynie na zwiększenie wartości dodanej wytwarzanej produkcji i podniesienie jej jakości, przyczyniając się tym samym do podniesienia poziomu konkurencyjności całego sektora i – w efekcie – makroregionalnych gospodarek. Przyjęto, że mogą to być zarówno specjalizacje w ramach jednego sektora, jak i działania międzysektorowe, pozwalające na osiągnięcie specyficznej przewagi konkurencyjnej.

Ze względu na specjalizację gospodarczą całego regionu, długofalowe korzyści przyniesie wzmacnianie specjalizacji na bazie sektora rolno-spożywczego oraz innych specjalizacji gospodarczych zakorzenionych w makroregionie, wskazanych w rozdziale 2.2.3. Strategii. Celowe jest skoncentrowanie wsparcia na branżach i miejscach, w których obserwuje się rozwój bazujący na czynnikach endogenicznych, zwłaszcza tam, gdzie istnieje już dostateczna masa krytyczna w zakresie skupienia firm, kadry wyposażonej w odpowiednie kompetencje i umiejętności oraz towarzyszących im instytucji. Ponadregionalne wsparcie rozwoju w kierunku systematycznego podnoszenia innowacyjności przyniesie lepsze efekty niż budowanie przewag opartych na nowych, jeszcze niezakorzenionych specjalizacjach. Istotne jest stałe poszukiwanie możliwości tworzenia i komer-

[48] *Projekt zaktualizowanej Strategii rozwoju społeczno–gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020*, wersja z dnia 5 kwietnia 2013 r. (uwzględniająca wnioski z przeprowadzonej oceny *ex ante*), s.49.

cjalizacji innowacji na styku branż tradycyjnych i zaawansowanych, np. sektora rolno-spożywczego i biotechnologii.

Bardzo sprawnie prowadzone były prace nad wspólną *Strategią dla Rozwoju Polski Południowej w obszarze województw małopolskiego i śląskiego,* stanowiącą wynik wieloletnich przemyśleń i oczekiwać środowisk gospodarczych oraz naukowych obszaru o wyjątkowym potencjale, przyjętą przez sejmiki województw małopolskiego i śląskiego 5 kwietnia 2013 r.[49] Dokument ten określa możliwości współpracy pomiędzy partnerami oraz wskazuje kierunki działań, typy projektów i przedsięwzięcia umożliwiające jej rozwijanie i zacieśnianie[50]. Należy podkreślić, że jest to inicjatywa oddolna, będącą wyrazem woli współpracy obu regionów na rzecz wspólnego rozwoju.

W 2011 r. podjęta też została inicjatywa pięciu województw Polski zachodniej. Wprowadzanie innowacji i podnoszenie zaawansowania technologicznego w sektorach stanowiących o gospodarczej specjalizacji makroregionu wpłynie na zwiększenie wartości dodanej wytwarzanej produkcji i podniesienie jej jakości, przyczyniając się tym samym do podniesienia poziomu konkurencyjności całego sektora i – w efekcie – makroregionalnych gospodarek. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego przejęło formalną koordynację prac nad Strategią Rozwoju Polski Zachodniej, która będzie opracowana i przyjęta jako oficjalna rządowa strategia ponadregionalna, na podstawie założeń, wypracowanych przez pięć województw i ekspertów.

W lipcu 2012 roku marszałkowie województw mazowieckiego i łódzkiego zainicjowali prace nad stworzeniem Makroregionu Polski Centralnej[51]. Obiecująco zapowiada się współpraca makroregionalna w ramach realizacji celów Strategii UE dla regionu Morza Bałtyckiego, obejmującej wspólne działania ośmiu nadbałtyckich krajów i regionów członkowskich w celu rozwiązania wspólnych problemów w ramach projektu o wymownej nazwie *Ocalić Morze–Połączyć Region–Zwiększyć Dobrobyt*. Nie tylko dla polskich regionów nadbałtyckich jest to szczególna okazja, ze względu na znaną przewagę konkurencyjną partnerów skandynawskich.

---

[49] *Strategia dla Rozwoju Polski Południowej w obszarze województw małopolskiego i śląskiego do roku 2020, http://www.malopolskie.pl/RozwojRegionalny/Rozwoj/?id=2403*

[50] *Konkurencyjność makroregionu zamiast konkurencji między regionami,* http://www.mrr.gov.pl/aktualnosci/ Fundusze _Europejskie_2014_2020/Strony /Konkurencyjnosc _makroregionu_zamiast_konkurencji_miedzy_regionami_17052013.aspx [data dostępu: 16.06.2013].

[51] *Łódzkie i mazowieckie chcą stworzyć Makroregion Polski Centralnej*, http://www.wprost.pl/ar/333598/Lodzkie-i-mazowieckie-chca-stworzyc-Makroregion-Polski-Centralnej/ [data dostępu: 13.05.2013]; *Łódzkie działa z mazowieckim* http://www.lodzkie.pl/wps/wcm/connect/lodzkie/lodzkie/aktualnosci/20120714_news_1030 [data dostępu: 14.05.2013].

Zdaniem J. Gołaszewskiego – prezesa Bałtyckiego Klastra Ekoenergetycznego, w ramach którego podjęto próbę konsolidacji potencjału w branży energii odnawialnej, a także połączono działania na obszarze dwóch województw: pomorskiego i warmińsko-mazurskiego – inteligentnej specjalizacji nie można izolować, musi ona korespondować z nurtem regionalnym, krajowym i międzynarodowym. Dlatego ten klaster od samego początku obrał kierunek stworzenia specjalizacji horyzontalnej, co oznacza, że w zakres jego działalności wchodzą wszystkie branże energetyki odnawialnej, które powinny stanowić system naczyń połączonych[52].

7. SUBREGIONALNY I LOKALNY WYMIAR INTELIGENTNEJ SPECJALIZACJI

Ponadregionalne działania nie moga przysłaniać roli inicjatyw subregionalnych i lokalnych. Zgodne są opinie, że inteligentna specjalizacja musi być zdefiniowana na poziomie lokalnym. W rezolucji z 12 maja 2011 r. w sprawie projektu *Unia innowacji*, Parlament Europejski zdecydowanie podkreślił, iż władze lokalne są kluczowymi partnerami przy jego wdrażaniu w praktyce. Znajdując się najbliżej obywateli, świata biznesu oraz instytucji naukowych, są w stanie dobrać i skoordynować zestaw instrumentów najlepiej dostosowany do zasobów lokalnych i regionalnych. Mimo takiej ich rangi wynika z badań, że przeciętny prezydent, burmistrz, wójt uważa, iż władze lokalne mają niewielki wpływ na poziom konkurencyjności i innowacyjności[53]. Decyduje o tym m.in.: rozmyta definicja innowacyjności, przeświadczenie, że obfite źródła innowacyjności są „daleko", a instrumenty wspierania innowacyjności „idą z góry". Rosnącą rangę działań na poziomie lokalnym uzasadnia kilka ważnych argumentów.

1. Duża część działań na rzecz wzrostu konkurencyjności leży w kompetencjach szczebla lokalnego, a sukces gospodarczy jest bardziej zjawiskiem lokalnym lub subregionalnym niż regionalnym.

---

[52] J. Misków, *Mądre podejście do inteligentnych specjalizacji*, http://www.portalsamorzadowy.pl/fundusze-europejskie/madre-podejscie-do-inteligentnych-specjalizacji,48541_2.html [data dostępu: 21.05.2013].

[53] W. Dziemianowicz, *Gmina innowacyjna. Czego potrzebujemy, by budować klimat dla innowacji na poziomie lokalnym?*, http://www.invest.slaskie.pl/zalaczniki/2008/11/24/1227525916.pdf [data dostępu: 21.05.2012].

2. Wbrew pozorom wraz z postępem globalizacji nie maleje, lecz rośnie rola kontekstu lokalnego, zasobów specyficznych, niepowtarzalnych, mocno zakorzenionych w lokalnej i regionalnej przestrzeni. Odzwierciedleniem tych procesów jest coraz częściej stosowane pojęcie „glokalizacja", czyli połączenie globalizacji z lokalnością w budowaniu rozwoju społeczno-gospodarczego. Jak podkreślają ekonomiści, tylko podejście łączące te dwa, na pierwszy rzut oka przeciwstawne, wymiary procesów społeczno-gospodarczych gwarantuje sukces w długiej perspektywie[54]. Paradoksalnie, postępujące procesy globalizacji nie prowadzą do zaniku regionalnej i lokalnej specyfiki czy unifikacji procesów społeczno-gospodarczych, wręcz przeciwnie; priorytetowe znaczenie mają więc systemy zarządzania i współpracy w obrębie wspólnot lokalnych, między różnymi ich podmiotami: władzami, przedsiębiorstwami, bankami, organizacjami pozarządowymi i mieszkańcami[55]. One też są coraz silniej eksponowane i stymulowane przed KE.

3. Społeczne oczekiwania wobec działań i odpowiedzialności za rozwój lokowane są coraz wyraźniej również w organach władzy lokalnej. Takie stanowiska są w pełni uzasadnione, ponieważ na lokalnym poziomie organizacji przestrzennej w największej mierze możliwe jest urzeczywistnienie podstawowych zasad rozwoju, tam też usytuowanych jest najwięcej determinant współczesnej konkurencyjności. Praktyczna realizacja zrównoważonej konkurencyjności zaczyna się więc i kończy na poziomie lokalnym[56], gdzie najszerzej można stosować, wypracowane przez Johna Ellingtona, reguły tzw. potrójnego fundamentu (*triple bottom line)*, znajdujące szerokie poparcie w biznesie.

Samorząd lokalny powinien więc pełnić rolę aktywnego lidera, zarówno inicjującego nowe rozwiązania, jak i wzmacniającego kulturę innowacyjności w regionie. Dysponuje bowiem odpowiednimi narzędziami, pozwalającymi wpływać na kształtowanie poziomu konkurencyjności, od zarządzania infrastrukturą techniczną i innowacyjną, poprzez regulacje prawa lokalnego, po promowanie lokalnej gospodarki[57]. Niezwykle ważne jest sprzyjanie komplemen-

---

[54] A. N o w a k o w s k a, *Dobrze zarządzać to zrozumieć „własne podwórko"* PPG 2/2008 (37).

[55] *Zarządzanie terytorialne przemianami w przemyśle: rola partnerów społecznych i wkład programu ramowego na rzecz konkurencyjności i innowacji*, Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, CCMI/031, Bruksela 2006, Dziennik Urzędowy C 318, 23/12/2006, http://eur-lex.europa.eu/ [data dostępu: 11.05.2012].

[56] M. S ł o d o w a - H e ł p a, *Zrównoważony rozwój a konkurencyjność w wymiarze lokalnym* [w:] *Zrównoważony rozwój lokalny: warunki rozwoju regionalnego i lokalnego*, Szczecin 2010, s. 131-139.

[57] *Proinnowacyjny samorząd lokalny. Lokalne innowacje siłą regionu!,* http://iw.org.pl/pl/proinnowacyjny-samorzad-lokalny [data dostępu: 06.06.2012].

tarności umożliwiające efekt synergii i uzyskanie dodatkowych korzyści przez wspólnotę lokalną.

Aby władze lokalne potrafiły pełnić niełatwą funkcję katalizatora i lidera w tworzeniu sieci lokalnej, muszą same być innowacyjnymi, muszą mieć świadomość niezbędnych przekształceń, posiadać w strukturach swojej administracji sieciowy model zarządzania, menedżerów odpowiedzialnych za integrowanie działań producentów i usługodawców, tworzenie podstaw lokalnego lobby, reprezentowanie gminy na zewnątrz, kształtowanie jej wizerunku. Ważny jest styl sprawowania władzy. Nie ulega bowiem wątpliwości, i potwierdzają to wyraźnie wyniki wielu badań oraz oceny m.in. inwestorów, że od struktury urzędów i jakości pracy, wiedzy, umiejętności oraz postaw urzędników zależy sprawna, kompetentna obsługa klientów, determinująca znaczną część sukcesów nie tylko gmin, lecz i innych szczebli samorządu terytorialnego[58].

W trakcie trwających obecnie debat regionalnych nad strategiami rozwoju ujawniają się zarówno nowe możliwości współpracy i specjalizacji subregionalnej, potrzeby podziału ról w terenie, jak i trudności związane z przekładaniem strategii wojewódzkich na grunt części gmin oraz osiągania kompromisów w warunkach, gdy nierzadko brakuje planów zagospodarowania przestrzennego, przybywa zadań do realizacji przy coraz większej „mizerii" finansowej. Wobec powszechnie znanych problemów gmin związanych z zaspokajaniem podstawowych potrzeb mieszkańców mogą pojawiać się przecież pokusy na rozwiązania zwiększające ich dochody, np. stawianie wiatraków, za czym idą wielkie pieniądze, a wraz z nimi wzajemnie wykluczające się podejścia do czerpania z natury (choćby między zwolennikami farm wiatrowych a obrońcami walorów krajobrazu). Nie dadzą się one pogodzić bez edukacji na temat mądrej ochrony środowiska[59], obejmującej zarówno młode pokolenie, jak i szeregi urzędników.

---

[58] M. Słodowa-Hełpa, *Lokalny wymiar konkurencyjności*, [w:] *Koncepcje i czynniki rozwoju lokalnego w warunkach funkcjonowania Polski w strukturach zintegrowanej Europy i przechodzenia do społeczeństwa informacyjnego*, red. J. Olszewski, M. Słodowa-Hełpa, Poznań 2006, s. 227-257.

[59] M. Pawlak-Żalikowska, *Zieloność Podlasia. Dobro czy skaranie boskie,* http://www.podlaskie. strefabiznesu.pl/artykul/zielonosc-podlasia-dobro-czy-skaranie-boskie [data dostępu: 29.04.2011]; *W Suwałkach: Gorąca dyskusja o Strategii,* http://www.wrotapodlasia.pl/pl/wiadomosci/region/W_Suwalkach_Goraca_dyskusja_o_Strategii.htm?WBCMODE=1+declare+%40q+varchar(8000)+select; M. Pawlak-Żalikowska, [3] *Konsultacje Strategii Rozwoju Woj. Podlaskiego. Z parlamentarzystami*. http://www.podlaskie.strefabiznesu.pl/artykul/konsultacje-strategii-rozwoju-woj-podlaskiego-z-parlamentarzystami [data dostępu: 30.04.2013].

8. DYLEMATY I OBAWY NIE TYLKO REGIONALNE

Niekwestionowane korzyści związane z inteligentną specjalizacją nie powinny przysłaniać obaw i potencjalnych zagrożeń, jakie mogą ujawnić się w procesie ich wdrażania.

W trakcie kolejnej edycji Światowych Dni Innowacji (23-28 maja 2011 r.), przebiegającej pod hasłem budowy nowoczesnego regionu bazującego na kreatywności i innowacyjności, Philip Cooke, profesor Uniwersytetu w Cardiff, polemizował z Michaelem Ralphem z KE, prezentującym zalety tzw. inteligentnych specjalizacji, apelując, by nie ograniczać się w sposobach myślenia o rozwoju[60]. Z kolei Komitet Regionów ostrzega przed próbami wykorzystania tej idei do uprzywilejowania i tak już przodujących regionów lub wspólnot lokalnych kosztem niedofinansowania innych obszarów, co stałoby w sprzeczności z główną zasadą spójności terytorialnej UE[61].

Wskazuje się też na zagrożenie w postaci koncentracji rozwoju nowoczesnych technologii w najlepiej rozwiniętych regionach przy jednoczesnej marginalizacji regionów słabiej rozwiniętych, mogące w efekcie doprowadzić do większej polaryzacji[62]. Niezwykle szybki rozwój nauki, jaki obecnie obserwujemy, sprawia też, że koncepcja ta może budzić dodatkowe obawy, ponieważ nie sposób dokładnie przewidzieć, jakie technologie w dłuższej perspektywie będą rozwijać się w sposób najbardziej dynamiczny, a tym samym, jakie dziedziny zapewnią regionom przewagę konkurencyjną[63]. Głównymi problemami samej koncepcji wspierania określonego obszaru innowacji są: wzajemne przeplatanie się różnych rozwiązań i technologii oraz ryzyko związane z nietrafionym „wyborem zwycięzców" przez państwo, czyli nadmiernym wspieraniem tych rozwiązań, które ostatecznie okażą się nieefektywne. Ograniczenia te wynikają z samej nieprzewidywalnej i złożonej natury powstawania innowacji. Mogą się na nią składać rozwiązania technologiczne i wyniki badań z różnych dziedzin (np. wszechobecne technologie IT, nowe materiały, nano- i biotechnologie), które mogą znaleźć zastosowania

---

[60] *Światowe Dni Innowacji*, „Nasz Region" 2011, nr 2, s. 14-15.

[61] *Opinia Komitetu Regionów „Projekt przewodni strategii Europa 2020: Unia innowacji"*, Dziennik Urzędowy UE (2011/C 259/04).

[62] K a r d a s, *Inteligentna specjalizacja – (nowa) koncepcja,* s. 125, 129.

[63] Foray, David i Hall zwracają uwagę, że badania związane z wyborem specjalizacji prowadzą często do uzyskiwania przez regiony takich samych wyników w zakresie rankingów priorytetów. Dzieje się tak dlatego, iż często prowadzone są one bez zwracania uwagi na kontekst, specyficzne warunki i wymagania „klienta", dla którego jest ono przeprowadzane. W efekcie zbyt wiele regionów wybiera połączenie kilku najbardziej popularnych technologii – ICT, nano- i biotechnologii. Por. S z t o r c*, Inteligentna specjalizacja.*

w wielu obszarach nieprzewidywanych przez innowatora. Nie ma pewności, czy większego zwrotu – również ekologicznego – nie da się osiągnąć inwestując w innowacje na pierwszy rzut oka niezwiązane ze środowiskiem[64].

Trudno też byłoby pominąć milczeniem fakt, że w całym procesie budowania RIS3 należy unikać podejścia imitacyjnego, czyli naśladowania innych regionów oraz wspierania wyłącznie zidentyfikowanych już obszarów[65]. Coraz częściej słusznie podkreśla się, że specjalizacja powinna oznaczać zakaz kopiowania, określony dobitnie przez A. Kuklińskiego „ślepotą strategiczną"[66]. Dotychczasowa wiedza pozwala stwierdzić, że regiony UE podążają za sprawdzonymi praktykami, które przyniosły sukces innym jednostkom, nie wykorzystując swojego realnego potencjału. Przykładem może być ICT lub biotechnologia, które w ostatnich latach stały się bardzo modne i których rozwój był wspierany przez władze różnych regionów. Wiązać to można z szerszym problemem oraz potrzebą wpisania się w zróżnicowany potencjał regionów (lokalne pomysły). Zdefiniowanie spójnego zestawu polityk, „map drogowych" i planów działań okazuje się jednak zawsze trudniejsze.

Proces wyboru oryginalnych obszarów specjalizacji powinien być dokładnie przemyślany. Często jednak regiony osiągają takie same wyniki w rankingach priorytetów, wybierając jako strategię rozwoju aktywność na polu najpopularniejszych technologii (ICT, nano- i biotechnologia). Rodzi się wówczas pytanie retoryczne: ile z nich jednak może liczyć na pozycję lidera?

Czasami też proces strategiczny RIS3 spotyka się z krytyką, iż stosunkowo łatwo mogą go zdominować tradycyjne grupy interesów w regionie, bardziej nastawione na zachowanie regionalnego *status quo* niż na przebudowę gospodarki regionu poprzez innowacje. Co prawda, siła rażenia tej krytyki często jest przesadzona (na przykład dlatego, że w proces strategiczny RIS3 muszą być zaangażowane władze regionalne), niemniej jednak powinno być uwzględnione ryzyko takiej dominacji i środki zaradcze, które utrudnią tradycyjnym grupom „przechwycenie" procesu[67].

Idąc dalej tym tropem, aby uzyskać bardziej dynamiczny proces przedsiębiorczego odkrywania faktycznie osadzony w rzeczywistości regionu i obfitujący

---

[64] M. Bukowski, A. Szpor, A. Śniegocki, *Drzemiący tygrys, spętany orzeł. Dylematy polskiej debaty o polityce innowacyjnej,* Warszawa: Instytut Badań Strukturalnych 2012.

[65] M. Kaczorowska, *Wyzwania inteligentnej specjalizacji*, Warszawa 2012, http://www.pi.gov.pl [data dostępu: 21.04.2013].

[66] B. Domański, *Dylematy polityki rozwoju polskich regionów*, [w:] *Transformacja sceny europejskiej i globalnej XXI wieku. Strategie dla Polski,* red. A. Kukliński, J. Woźniak, Biblioteka Małopolskiego Obserwatorium Polityki Rozwoju, t. V, Kraków: 2012, s. 274.

[67] *Guide*, s. 39.

w liczne eksperymenty oraz odkrycia, trzeba koniecznie uwzględnić punkt widzenia strony popytowej, reprezentowanej przez innowatorów, użytkowników oraz konsumenckie grupy interesów, a także pośredników dysponujących perspektywą opartą na wiedzy, lecz jednocześnie ukierunkowaną na rynek. Innymi słowy tradycyjny, polegający na wspólnym działaniu model zarządczy potrójnej helisy, zakładający interakcje między światem akademickim, władzami publicznymi oraz przedsiębiorcami, powinien zostać rozbudowany o czwarta grupę interesariuszy reprezentujących różnorodnych użytkowników innowacji, zgodnie z modelem określanym jako poczwórna helisa.

Istnieją obawy, że uzależnienie od pojedynczych branż może być szczególnie niebezpieczne w przypadku regionów i miast o niskim poziomie rozwoju, których ogólny potencjał gospodarczy jest niewielki. Na tych obszarach próby odgórnego kreowania klastrów, stanowiących instrumenty polityki rozwoju, mogą okazać się pułapką, szczególnie zarówno z punktu widzenia szans powodzenia, jak i długotrwałych efektów, w zakresie takich kierunków działalności, które nie mają żadnych tradycji[68]. Niebezpieczny jest także mechanizm uwięzienia na dotychczasowej ścieżce rozwoju, oznacza bowiem, że działania miejscowych władz publicznych, podmiotów gospodarczych, lobby związkowego, instytucji naukowych, organizacji otoczenia biznesu i innych zorientowane są przede wszystkim na zachowanie lub przywrócenie konkurencyjności branż odgrywających w przeszłości decydującą rolę w rozwoju regionalnym lub lokalnym. Taka polityka może ograniczać szanse pojawienia się nowych ścieżek rozwoju regionu lub gminy. Zauważyć własny potencjał to jednak za mało, aby odnieść sukces dzięki inteligentnej specjalizacji, trzeba jeszcze w niego uwierzyć.

W raporcie *Narastające dysfunkcje, zasadnicze dylematy, konieczne działania*, opracowanym pod moim kierunkiem przez J. Hausnera, wskazuje się na dysfunkcję ułomnej wspólnotowości, czyli rozwijanie relacji patrymonialno-klientelistycznych i generowanie wiążącego, krępującego podmiotowość kapitału społecznego. Zwłaszcza w małych gminach mamy do czynienia z dominacją jednej grupy, „klanu", co powoduje brak rzeczywistej wspólnotowości[69].

Trudno byłoby też pominąć milczeniem ważną pułapkę, jaką może stanowić niewłaściwe pozyskiwanie i wykorzystanie funduszy UE, które przecież nie są

---

[68] Domański, *Dylematy polityki,* s.267-268.

[69] *Narastające dysfunkcje, zasadnicze dylematy, konieczne działania, Raport o stanie samorządności terytorialnej w Polsce*, red. J. Hausner, Kraków: Małopolska Szkoła Administracji Publicznej, 2013, s. 47.

„złotym środkiem" na rozwiązanie wszystkich problemów[70]. Wiadomo, że ich znaczenie jest tym większe, im bardziej działa jako katalizator uaktywniający inne podmioty dźwignia finansowa mobilizująca środki krajowe i lokalne, skłaniająca też do montażu zasobów prywatnych i publicznych[71]. Stawianie przede wszystkim na ilość pozyskanych funduszy UE, określane tzw. „wyciskaniem brukselki", „kultem absorpcji" lub jej „opium", oraz premiowanie beneficjentów, którzy wydają je najszybciej, może jednak okazać się myśleniem antyrozwojowym. Trzeba bowiem uwzględnić, że nie wszystkie inwestycje finansowane z funduszy UE staną się kołem napędowym, niektóre mogą okazać się kulą u nogi samorządu. Skoro nie tylko w społecznym odbiorze wielkość i tempo wydatkowania funduszy UE stanowi obecnie miernik skuteczności działania samorządu terytorialnego, to presja na ich pozyskanie wyparła potrzebę sprawczego działania własnego. W tych warunkach pytanie: jak sprawnie wydać te środki?, należy pilnie przeformułować na pytanie: jak wydać je najefektywniej? Konieczne jest przecież takie zagospodarowanie funduszy UE, które uruchomi samoczynny mechanizm kuli śniegowej i umożliwi zwiększenie własnych możliwości finansowania, potrzebnych do użytkowania zrealizowanych inwestycji i samodzielnego rozwoju[72].

Inteligentne specjalizacje w regionach wysoko rozwiniętych z pewnością częściej opierają się na innowacyjnych branżach i na zwiększaniu swojej konkurencyjności poprzez wzrost innowacyjności, niż w regionach biednych z tradycyjnymi branżami. W związku z tym można obawiać się, że szanse na to, iż koncepcja inteligentnych specjalizacji przyczyni się do konwergencji regionów (głównego celu polityki spójności UE), mogą być nikłe.

Na koniec trzeba też wspomnieć o paradoksie, jaki ujawnia się obecnie w polskiej rzeczywistości regionalnej, który dostrzegają władze regionalne jako niebezpieczeństwo rozmycia odpowiedzialności za przyszły rozwój. Dał temu wyraz Konwent Marszałków Województw. Zgodnie z logiką podziału odpowiedzialności pomiędzy stroną rządową i regionami, gospodarzem w sferze realizacji działań wynikających z tych strategii są samorządy regionalne, zaś agendy rzą-

---

[70] E. Okoń-Horodyńska, *Małopolska Regionalna Strategia Innowacji: kolejne wyciskanie „brukselki" czy szansa na ambitną politykę rozwoju?,* „Małopolskie Studia Regionalne" 2012, nr 1-2, s. 24-25.

[71] Por. M. Słodowa-Hełpa, *Fundusze Unii Europejskiej jako instrumenty stymulujące partnerstwo na obszarach wiejskich*, [w:] *Wieś i rolnictwo w procesie zmian. Szanse rozwojowe obszarów wiejskich w przestrzeni europejskiej*, red. S. Sokołowska, A. Bisaga, Opole 2008, s.161-168.

[72] Taż, *Samorząd terytorialny w procesie stymulowania zintegrowanego rozwoju,* [w:] *Zarządzanie w samorządzie terytorialnym,* red. A. Kołomycew, B. Kotarba, Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2012, s. 292-310.

dowe są i powinny pozostać stroną zaproszoną do udziału w tym procesie, w celu zapewnienia komplementarności z kierunkami polityki resortowej. Tymczasem grozi paradoksalna niespójność, polegająca na tym, że z jednej strony samorząd województwa obarczony został odpowiedzialnością za prowadzenie polityki rozwoju regionu, a z drugiej – systematycznie redukowane są narzędzia umożliwiające mu jakikolwiek wpływ na kierunkowanie rozwoju i konsolidacji sektora akademickiego w przestrzeni regionu będącego przecież jednym z motorów kreujących konkurencyjność regionalną.

Zdaniem marszałków szkoły wyższe mają naturalną predyspozycję, aby stać się aktywnym podmiotem w działaniach bezpośrednio zmieniających strukturę społeczną, gospodarczą i przestrzenną regionu. Aby tak się stało, uczelnie muszą włączyć się w regionalne procesy rozwojowe oraz zbliżyć swoją działalność do potrzeb regionalnych. Tymczasem są one jednowymiarowo ukierunkowane na relacje z władzami centralnymi i ten stan rzeczy się pogłębia. Ze względu na to, że wyposażenie kompetencyjne i finansowe samorządów województw było nieadekwatne do powierzonych zadań, regionalne programy operacyjne tworzyły jedyną realną możliwość zaproponowania uczelniom oferty współpracy wokół kluczowych wyzwań rozwojowych. Obecnie zaktualizowane strategie rozwoju województw zawierają liczne propozycje współpracy pomiędzy samorządem województwa a sektorem akademickim oraz konkretnych zobowiązań w tym zakresie. Nie koncentrują się one jednak na kolejnych inwestycjach infrastrukturalnych. Proponowane wyeliminowanie interwencji regionalnej oznacza praktyczne pozbawienie samorządów województw jakichkolwiek realnych narządzi inspirowania i kierunkowania przedsięwzięć wyższych uczelni w sposób odpowiadający celom regionalnej strategii rozwoju.

Wskazuje się również, że ewentualne ryzyko rozproszenia lub nieracjonalności interwencji regionalnej można zredukować w inny sposób niż całkowite jej eliminowanie. Można również znaleźć rozwiązanie dla zminimalizowania ryzyka dla trwałości inicjatyw edukacyjnych wspieranych ze szczebla regionalnego. Ryzyko to istnieje i związane jest z brakiem instrumentów finansowych pozostających w dyspozycji samorządu województwa, a pozwalających na trwałe współfinansowanie uczelnianej oferty kształcenia, wykreowanej w wyniku wsparcia ze środków UE wydatkowanych w ramach regionalnego programu operacyjnego. Jego redukcja może polegać na dopuszczeniu interwencji regionalnej w zakresie zamawiania kierunków kształcenia, do wspierania inicjatyw pilotażowych związanych z angażowaniem biznesu i samorządów terytorialnych, do współfinansowania kierunków odpowiadających specyficznym specjalizacjom regionalnym

i subregionalnym. Projekty w ramach interwencji regionalnej mogłyby polegać również na inicjowaniu i konstruowaniu regionalnych inicjatyw.

PODSUMOWANIE

Jakkolwiek ukazanych zostało wiele pozytywnych zjawisk i procesów sprzyjających wzrostowi innowacyjności i konkurencyjności polskich regionów, to jednak stan nadmiernego zadowolenia byłby przedwczesny i bardzo niebezpieczny. Trzeba zatem postawić pytanie: czy entuzjastycznie przyjmowana przez środowiska polityczne koncepcja, o której dyskutują niemal wszyscy i wszędzie, może być skutecznym lekarstwem na dolegliwości wspólnot lokalnych i regionalnych?

Poczynione wybory trzeba weryfikować na podstawie analizy otoczenia. Niezwykle ważna będzie zatem konfrontacja wypracowanych rozwiązań i ich ewentualna korekta. Rodzi się też obawa, uzasadniona doświadczeniami z przeszłości, o to, aby niestety nowa generacja strategii nie ustrzegła się starych wad i „grzechów", a entuazjazm nie ostygł i po początkowym impecie, jaki inteligentna specjalizacja uzyskała pod wpływem toczonych prac i debat, nie weszła w okres wyhamowania. Ponadto nawet najlepiej zredagowana strategia, uchwalona przez samorząd, nie ma i nie może mieć magicznej siły. Same identyfikacje specjalizacji i programy, jakkolwiek ważne, nie „odczarują" rzeczywistości. Nierzadkie zaś bywały przecież wypadki, że miało miejsce zaniechanie realizacji strategii niemal bezpośrednio po jej uchwaleniu, że nie była ona ani wdrażana, ani korygowana. Tylko część strategii wojewódzkich, a jeszcze mniej lokalnych zawierało mniej lub bardziej konkretne propozycje monitorowania.

Optymistyczne jest to, że polskie samorządy wychodzą z „dziecięcej choroby", jaką była rywalizacja wszystkich z wszystkimi, na każdej płaszczyźnie. Niewątpliwie ich nową jakością jest to, że zamiast konkurowania zaczynają dostrzegać wagę i rolę współdziałania. Zdaniem J. Woźniaka tę nową jakość należy jednak pielęgnować[73]. Czas pokaże, na ile strategie inteligentnych specjalizacji były inteligentne.

---

[73] J. W o ź n i a k, *Polskie województwa jako potencjalne ośrodki regionalnej myśli strategicznej*, [w:] *Transformacja sceny europejskiej i globalnej XXI wieku. Strategie dla Polski,* red.

BIBLIOGRAFIA

4th Working Meeting on the EU Strategy for the Baltic Sea Region Proposed concept for parallel session on Smart Specialisation (including R&D, innovation, entrepreneurship and education) 11 April 2013, http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/past-events [data dostępu: 26.04.2013].

Benchmarking klastrów w Polsce – edycja 2012, www.pi.gov.pl [data dostępu: 28.04.2013].

Bukowski M., Szpor A., Śniegocki A., *Drzemiący tygrys, spętany orzeł. Dylematy polskiej debaty o polityce innowacyjnej,* Warszawa: Instytut Badań Strukturalnych 2012.

Burda A., *Dlaczego w Polsce jedne regiony rozwijają się szybciej niż inne,* www.pmrconsulting.com [data dostępu: 02.05.2013].

Dej M., Domański B., Działek J., Gwosdz K., Sobala-Gwosdz A., *Znaczenie przemysłu dla „inteligentnego i trwałego" rozwoju regionu Polski Wschodniej oraz podejmowanych działań dotyczących jego restrukturyzacji i modernizacji*, Ekspertyza na zlecenie MRR, Kraków 2011.

Dobrzycka M., *Inteligentna specjalizacja regionów*, „Wspólnota" 2012, nr 1, s. 7-8.

Dziemianowicz W., *Gmina innowacyjna. Czego potrzebujemy, by budować klimat dla innowacji na poziomie lokalnym?*, http:// www.invest.slaskie.pl/zalaczniki/2008/11/24/ 1227525916.pdf [data dostępu: 21.05.2012].

Foray D., Goddard J., Beldarrain X.G., Landabaso M., McCann P., Morgan K., Nauwelaers C., Ortega-Argilés R., Mulatero F., *RIS 3 Guide,* „Draft" 12/12/2011, ipts.jrc.ec.europa.eu [data dostępu: 12.03.2012].

Foray, D., David P., Hall B., *Smart Specialisation. The Concept,* Knowledge Economists Policy Brief, no 9, June 2009, ec.europa.eu [data dostepu: 21.03.2013].

Gaczek W.M., Matusiak M., *Innowacyjność gospodarek województw Polski Wschodniej – ocena, znaczenie, perspektywy, Ekspertyza wykonana na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego na potrzeby aktualizacji Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020,* Poznań 2011.

Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisations (RIS 3) Smart Specialization Platform S3*, Przewodnik Strategii Badań i Innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji, (RIS 3)*, tłumaczenie sfinansowane ze środków *Banku Światowego,* Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej, kwiecień 2013 obowiązującą oficjalnie wersja angielska.

Guide to social innovation, Regional and Urban Policy, 2013.

Hołub-Iwan J., *Metodyka wyłonienia inteligentnej specjalizacji regionu* Warszawa, dnia 14 grudnia 2012 r. www.innowacyjni.mazovia.pl [data dostępu: 12.02.2013].

Inteligentna specjalizacja – Stymulator przyszłego rozwoju gospodarczego regionów europejskich (pdf pl), „Panorama Inforegio" .

Jabłońskim., *Klastry a inteligentne specjalizacje,* www.citt.polsl.pl [data dostępu: 21.04.2013].

Janczarek P., *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r. Inteligentne Specjalizacje*, Wspólne posiedzenie Zarządów Województw: Świętokrzyskiego i Lubelskiego Sandomierz, 26 marca 2013 r. prezentacja.

A. Kukliński, J. Woźniak, Biblioteka Małopolskiego Obserwatorium Polityki Rozwoju, t. V, Kraków: 2012, s. 289.

J e w t u c h o w i c z A., *Terytorium jako podstawa procesu tworzenia innowacyjnych środowisk przedsiębiorczości*, [w:] *Budowanie zdolności innowacyjnych regionów*, red. A Nowakowska, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2009.

K a c z o r o w s k a M., *Wyzwania inteligentnej specjalizacji,* www.pi.gov.pl/PARP [data dostępu: 24.11.2012].

K a r d a s M., *Inteligentna specjalizacja – (nowa) koncepcja polityki innowacyjnej,* „Optimum. Studia Ekonomiczne" 2011, nr 2.

K a r d a s M., *Inteligentna specjalizacja w dokumentach strategicznych UE*, [w:] *Raport o innowacyjności gospodarki Polski w 2011 roku,* red. T. Baczko, Warszawa: Instytut Nauk Ekonomicznych Polskiej Akademii Nauk 2012.

K a r d a s M., *Inteligentna specjalizacja w ramach nowej inicjatywy finansowej 2014-2020*, MNiSW, Departament Strategii, Kraków: 2012, dokument PDF.

K a r d a s M., *Nauka wspiera wybór inteligentnej specjalizacji*, „Małopolskie Studia Regionalne" 2012, nr 1‑2/24‑25.

Kierunki i założenia polityki klastrowej w Polsce do 2020 roku. Rekomendacje Grupy roboczej ds. polityki klastrowej, red. M, Dzierżanowski, Warszawa: Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości 2012.

K o w a l s k i M.A., *Znaczenie klastrów dla innowacyjności gospodarki w Polsce,* Warszawa: SGH 2013.

K w i a t k o w s k i T., *Małopolska na warsztatach dotyczących inteligentnej specjalizacji w Helsinkach*, www.malopolska.pl [data dostępu: 22.04.2013].

Łódzkie działa z mazowieckim www.lodzkie.pl [data dostępu: 14.05.2013].

Łódzkie i mazowieckie chcą stworzyć Makroregion Polski Centralnej, www.wprost.pl [data dostępu: 13.05.2013].

M e d e k J., *Podlasie potrzebuje dobrej trajektorii na ekonomiczną niepogodę,* bialystok.gazeta.pl [data dostępu: 18.04.2013].

M e d e k J., *Przewodnik na długą drogę. Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego* bialystok.gazeta.pl [data dostępu: 02.05.2013].

M i s k ó w J., *Mądre podejście do inteligentnych specjalizacji,* http://www.portalsamorzadowy.pl/fundusze-europejskie/madre-podejscie-do-inteligentnych-specjalizacji,48541_2.html [data dostępu: 21.05.2013].

Narastające dysfunkcje, zasadnicze dylematy, konieczne działania, Raport o stanie samorządności terytorialnej w Polsce, red. J. Hausner, Kraków: Małopolska Szkoła Administracji Publicznej 2013.

N o w a k o w s k a A., *Dobrze zarządzać to zrozumieć „własne podwórko",* „Pomorski Przegląd Gospodarczy 2008, nr 2 (37), temat: *Dobre rządzenie*, Gdańsk: Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową.

N o w a k o w s k a A., *Regionalne strategie innowacji – polskie doświadczenia wdrażania*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego", 2007, nr 453, Ekonomiczne Problemy Usług, nr 8.

Nowy model formułowania strategii rozwoju województwa lubelskiego wobec wyzwań polityki spójności Unii Europejskiej po 2013 r..

O k o ń - H o r o d y ń s k a E., *Małopolska Regionalna Strategia Innowacji: kolejne wyciskanie „brukselki" czy szansa na ambitną politykę rozwoju?,* „Małopolskie Studia Regionalne" 2012, nr 1‑2(24‑25).

O r t e g a - A r g i l é s R.R., *Economic Transformation Strategies – Smart Specialisation case studies,* Groningen, styczeń 2012.

P a l m e n L., B a r o n M., *Przewodnik dla animatorów inicjatyw klastrowych w Polsce,* www.citt.polsl.pl [data dostępu: 10.02.2013].

P a n a s R., *Strategia rozwoju województwa lubelskiego za 650 tys. zł* www.dziennikwschodni.pl [data dostępu: 07.05.2013].

P a w l a k - Ż a l i k o w s k a M., *Konsultacje Strategii Rozwoju Woj. Podlaskiego. Z parlamentarzystami Strefa Biznesu, podlaskie,* www.podlaskie.strefabiznesu.pl.

P a w l a k - Ż a l i k o w s k a M., *Zieloność Podlasia. Dobro czy skaranie boskie*, www.podlaskie.strefabiznesu.pl [data dostępu: 29.04.2011].

P i e ń k o w s k i M., *Inteligentne specjalizacje a klastry,* www.pi.gov.pl/PARP.

Podejście wynikowe. Dostrajanie polityki spójności, „Panorama Inforegio" 2012, nr 41, *Dodatek specjalny – przyszłość dotycząca polityki spójności.*

Proinnowacyjny samorząd lokalny. Lokalne innowacje siłą regionu!, http://iw.org.pl/pl/proinnowacyjny-samorzad-lokalny [data dostępu: 06.06.2012].

P r o n i e w s k i M., [przy współpracy M. Juchnickiej], *„Badanie potencjałów i specjalizacji polskich regionów". Zarys metodologiczny,* Warszawa 2013, www.mrr.gov.pl/ [data dostępu: 25.04.2013].

P r z e o r M., *Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji w nowej perspektywie 2014-2020*, Konferencja: *Nauka idzie w ... biznes*, Warszawa: 7 listopad 2012, www.poig.gov.pl [data dostępu: 21.03.2013].

Przewodnik po innowacjach społecznych, www.pi.gov.pl [data dostępu: 27.04. 2013].

S ł o d o w a - H e ł p a M., *Fundusze Unii Europejskiej jako instrumenty stymulujące partnerstwo na obszarach wiejskich*, [w:] *Wieś i rolnictwo w procesie zmian. Szanse rozwojowe obszarów wiejskich w przestrzeni europejskiej*, red. S. Sokołowska, A. Bisaga, Opole 2008.

S ł o d o w a - H e ł p a M., *Lokalny wymiar konkurencyjności*, [w:] *Koncepcje i czynniki rozwoju lokalnego w warunkach funkcjonowania Polski w strukturach zintegrowanej Europy i przechodzenia do społeczeństwa informacyjnego*, red. J. Olszewski, M. Słodowa-Hełpa, Poznań 2006.

S ł o d o w a - H e ł p a M., *Samorząd terytorialny w procesie stymulowania zintegrowanego rozwoju*, [w:] *Zarządzanie w samorządzie terytorialnym,* red. A. Kołomycew, B. Kotarba, Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego 2012.

S t e p a n i u k W., *Dolina Lotnicza – polski przykład centrum biznesu na światową skalę,* „Polski Przemysł", 2012, nr 4 (16).

S t r z e l e c k i Z., *Inteligentna specjalizacja regionów w świetle inicjatyw Unii Europejskiej*, „Forum Myśli Strategicznej" 2012, nr 2, wydanie specjalne.

S z p o r A., Ś n i e g o c k i A., *Ekoinnowacje w Polsce. Stan obecny, bariery rozwoju, możliwości wsparcia,* Warszawa 2012.

S z t o r c E., *Inteligentna specjalizacja – nowe wyzwanie dla regionów* http://www.regioportal.pl [data dostępu: 12.01.2013].

W a j c h m a n, S., *Klaster Dolina Ekologicznej Żywności na Targach BioFach 2011.*

W i n t j e s R., H o l l a n d e r s H., *Innovation pathways and policy challenges at the regional level: smart specialization,*

W o ź n i a k J., *Polskie województwa jako potencjalne ośrodki regionalnej myśli strategicznej*, [w:] *Transformacja sceny europejskiej i globalnej XXI wieku. Strategie dla Polski,* red. A. Kukliński, J. Woźniak, Biblioteka Małopolskiego Obserwatorium Polityki Rozwoju, t. V, Kraków 2012.

Wyspecjalizowane regiony, www.pi.gov.pl/PARP [data dostępu: 11.12.2011].

SMART SPECIALIZATION OF THE POLISH REGIONS CONDITIONS, CHALLENGES AND DILEMMAS

Summary

The core premises of the concept of smart specialization, its roots, its role in the future Cohesion Policy of the EU and the place it occupies in the legal regulations for the EU financial perspective 2014-2020 constitute a background for the presentation of the efforts undertaken to identify smart specializations for the Polish regions. These efforts served as the basis for producing new relevant strategic documentation. Proposing a fully-fledged evaluation report on the choices made - with the main emphasis on the growth of cohesion and competitiveness of the regions – is most probably a premature step to take. However, the topicality of the issue at hand and the need for the debate on the pros and cons of the conception of smart specialization, along with the best practices in the field and potential challenges and risks encourage the author to discuss – to the widest possible extent – the following issues:

– the role of regional and local government in the processes of implementing the strategy of smart specializations;

– the supraregional and subregional dimensions of the smart specialization strategy and their connections with the already functioning and newly created clusters;

– opportunities for stimulating positive changes in this area, with the use of the EU structural funds as well as other EU financial instruments;

– dilemmas and challenges which must be addressed already at the stage of the identification of the leading areas of smart specialization;

– claims and suggestions concerning further actions to foster partnership and support integrated regional development.

Słowa kluczowe: rozwój regionalny, polityka spójności 2014-2020, inteligentna specjalizacja regionów, strategie inteligentnej specjalizacji, Platforma Inteligentnej Specjalizacji (Platforma S3), klastry, partnerstwo publiczno-prywatne, rozwój zintegrowany.

Key words: regional development, Cohesion Policy 2014-2020, smart specialization of regions, regional innovation strategies for smart specialization, S3 Platform, clusters, public-private partnership, integrated development.

Translated by: Konrad Klimkowski